

A kémkedés megítélése, és büntetőjogi természete a rendszerváltást követő évtizedekben, különös tekintettel a rehabilitáció jogi és politikai relevanciáira

SÜLI SZABINA MERCÉDESZ

Bevezetés

A bipoláris világrend végével a politikatudományban is fordulat következett be. Korábban homállyal, titkolózással fedett kérdések váltak a tudományos megismerés célpontjaivá. A hatalmi viszonyok fellazulásával a lehetőségek száma megnőtt, ami „zöld utat adott” a kíváncsiskodó szemeknek.

Mivel Kelet-Európa politikai struktúrájának kiemelt szereplői voltak az erőszakos szervek, köztük a titkosszolgálatok, a régi rendszer ügyeinek rehabilitálásában ezen intézmények vizsgálata kiemelt figyelmet kapott.

A rendszerváltás engedett némi betekintést a szolgálatok működésébe, ugyanakkor nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy a megismerés sohasem lehet teljes. A nemzetbiztonsági szolgálatok működésének ugyanis egyik alapvető jellemzője a titkos információgyűjtés.¹ Bár elmondható, hogy a demokratikus rendszerekben több, a diktatórikusabbakban kevesebb információ övezi ezen szervek működését, de hatékony működésük szempontjából elengedhetetlen, hogy „kíváncsiak maradjunk”.²

A titkosszolgálatok kutatásának feléledése, viszonylagos előtérbe kerülése mindig valamilyen nagy politikai megrázkódtatáshoz, rezsinváltáshoz köthető. Ilyenkor az újdonsült politikai vezetők, az elit, az elődök kétes ügyeinek kitergetésével, s legtöbbször annak korrump, gonosz vonásainak felfokozásával kívánnak legitimitációt nyerni saját tevékenységükhöz.³

Valamennyi volt szovjet blokkhoz tartozó országban a hidegháború lezártaival bekövetkező rendszerváltás a titkosszolgálatok esetén is komoly változásokat hozott. Ügynöklisták kerültek nyilvánosságra, perek indultak az érintettek ellen, illetve a teljes intézményrendszeri struktúra átalakult. Botrányos ügyek előkerülése megbolygatta ugyan a közvéleményt, de valamilyen szempontból hozzájárult az újonnan születő rendszer alapköveinek letételéhez.

Magyarország esetén valamivel másabbnak tűnik a helyzet.⁴ Ellenzéki politikusok szájából esetenként hallani elszámoltatásról, ügynöklisták nyilvánosságra hozataláról,⁵ s pártprogramokba is előszeretettel fűzik ezt a szándékukat. Másrészt, a régi rendszer ellenségeinek, az úgynevezett „NATO-kémeknek” rehabilitációs igényei is előkerülnek az újságok címlapján, de ezek

¹ SZÜCS – SOLTI 2014, 74.

² RÉVÉSZ 2012, 15.

³ RÉVÉSZ 2012, 15–16.

⁴ BENEDEK 2015, 145.

⁵ pl.: http://mandiner.hu/cikk/20170309_fricz_tamas_ugynoklistakkal_dobaloznak (Letöltés: 2018.06.13.)

általában nem mutatnak túl a szavakkal való eszeveszett csatározás, a választópolgárok saját táborba való „édesgetésének”, a lapszámok eladási mutatóinak javításának szintjén.

A kormány és a szolgálatok kommunikációs stratégiái a szolgálatokkal kapcsolatban hiányosságokat mutatnak, vagy nem is léteznek. A jelenleg is hatályos 1995. évi CXXV. tv., a nemzetbiztonsági törvény bizonyos szintű nyitottságra kötelezi a szolgálatokat, így a törvényben meghatározott tevékenységeik bárki számára megismerhetők, ugyanakkor a konkrét napi ügyek, operatív tevékenységek nem nyilvánosak, sőt államtitkok is lehetnek.⁶ „*A speciális szolgálatok működésének lényegét, tevékenységük tartalmát, módszerét illetően a mélyebb ismeretek birtoklása egy jól meghatározható személyi kör privilégiuma.*”⁷ A névleges „hanyagságuk” következtében, illetve természetükből adódóan (legjelentősebb érv) információs vákuum keletkezett.

A magyar médiumok ebben a viszonyrendszerben primer befolyásoló erőt jelentenek. A rendszerváltást követően kisebb-nagyobb, a titkosszolgálatokat érintő ügyek kapcsán sokszor olvasni összeesküvés-elméletekről, miszerint a szolgálatok munkatársai öncélúan, illetve a politikai hatalom érdekeit kiszolgálva tevékenykednek. A szolgálatok köré szőtt „misztikus légkör”, s az így generált kiemelt érdeklődés a botránykeltéshez biztos talajt szolgáltat. Ezen gyakorlatnak viszont súlyos ára van hosszútávon, többek között károsan befolyásolja a szolgálatok valódi tevékenységének elfogadását, megismerését, csökkenti a szervezet iránti társadalmi bizalmat, miközben a sajtó csak addig foglalkozik az adott ügygel, míg az eset piacképesnek bizonyul.⁸

Összességében megfigyelhető, hogy bár a titkosszolgálatok munkáját nagykörű érdeklődés övezi, ennek ellenére – korábbi próbálkozásokat leszámítva – bizonyos kérdésekben nem sikerült igazságot tenni. A közvéleménynek ez a fajta „meddősége” pedig megakadályoz mindenféle előrelépést a múlttal való el/leszámolás ügyében.

Az általam vizsgált téma is tipikusan nagy médiaérdeklődésnek „örvendhet”. A témában megnyilvánuló sajtóorgánumokról általánosan elmondható, hogy egyoldalúan, kizárólag érzelmi alapon közelítenek a problémához. Tanulmányomban igyekszem szakítani ezzel a gyakorlattal, és kizárólag szakmailag releváns szempontok figyelembevételével kívánok válaszokat találni arra a kérdésre, hogy mi lehet az oka a látszólagos „döntésképtelenségnek”, s kifejezetten annak, hogy a Népköztársaság elleni kémkedés bűne a rendszerváltással nem semmisült meg.

⁶ BESENYŐ 2009, 196–204.

⁷ IZSA 2009, 5.

⁸ RÉVÉSZ 2012, 141–145.

Ügyek a sajtó tükrében

A szocialista Magyarország ellen kémkedő ügynökök megítélése a mai napig megosztja a közvéleményt. A Janus-arcú érintetteket egyesek hazaárulóknak, mások hősöknek tartják.

Ami tény: az EU- és NATO-tag Magyar Köztársaság a kémkedésért 1963 után elítélteket gyakorlatilag mindmáig ugyanúgy ítéli meg, mint az idegen megszállás alatt volt Magyar Népköztársaság.

Jelen tanulmányomban az érintettek megítélésének permanenciájának, időtállásának okát vizsgálom. A továbbiakban pedig három konkrét, ismertebb eset bemutatásával kívánom felvázolni a problémakört, elsősorban a sajtó tükrében.

Rimner Gábor

Mind közül talán a legismertebb esettel kezdeném. Rimner Gábor története bejárta a hazai- és világsajtót, ismertségét – úgy vélem – példátlan kitartásának köszönheti.

A ma 63 éves férfit 12 évi fegyházra ítélték 1981-ben kémkedésért. Rimner annak idején édesapja külföldi megbízása révén Szudánba költözött családjával, ahol saját elmondása szerint meggyőződésből és fiatalos lendületből lett 18 évesen az amerikai Defence Intelligence Agency (DIA) kiképzett ügynöke. 17 évesen azzal a kéréssel fordult a Kartúmba akkreditált amerikai kulturális attaséhoz, hogy segítsen neki stockholmi ösztöndíját kaliforniaira cserélni, illetve ott egyetemi felvételhez jutni. A diplomata viszont felismerve Rimner kommunistaellenes szellemét, meggyőzte, hogy Magyarországra visszatérve tehet a legtöbbet a hazájáért. A DIA görögországi bázisán képezték ki, s legfőbb feladatának a szovjet csapatokról való információgyűjtést jelölték ki.

Magyarországi tevékenységét 1973-ban kezdte, 1980 őszétől figyelték, végül 1981-ben bukott le. 9 évet töltött a Kozma utcai fegyházban, majd 1990 tavaszán „negyedeléssel” szabadult.

Allítása szerint szabadulását követően (tehát a rendszerváltás után) is „utánanyúltak” és kirúgatták első munkahelyéről, egy elegáns fővárosi étteremből. Ráadásul szabadulásakor csak főbüntetésétől mentesült, teljes körű állampolgári jogait csak 2002-ben nyerhette vissza. Öt kegyelmi kérvényt nyújtott be a köztársasági elnöknek (Göncz Árpádhoz, Mádl Ferenchez, Sólyom Lászlóhoz, Áder Jánoshoz), eredménytelenül. Elmondása szerint kérvényeinek célja nem vagyonának, hanem becsületének visszaszerzése volt. 2007-ben a POFOSZ (Politikai Foglyok Szövetsége) Hazáért Érdemrenddel tüntette ki, de még azóta sem rehabilitálták.⁹ Egy vele készült riportban említi: becslése szerint

⁹ http://indavideo.hu/search/text/Rimner?channel_constraint=undefined (Letöltés: 2018. 06.13.); https://mno.hu/migr_1834/kemek-akik-szerettek-minket-792279 (Letöltés: 2018. 06.13.)

kétszáz-háromszázra volt tehető azok száma, akik a CIA-nak kémkedtek a kommunista Magyarországon, és nem buktak le.¹⁰

Halmi Zoltán

Halmi egyike volt annak a négy rabnak, akik 1990. szeptember 7-én egyéni kegyelemben részesültek.

1951 és 1967 között az Államvédelmi Hatóság, majd fegyelmi úton történő leszereléséig a hazai hírszerzés alkalmazásában állt, 1974-ben a bogotai magyar főkonzulátus kereskedelmi titkáráként került kapcsolatba a CIA-val. *„Attól a mocsoktól, ami másfél évtized alatt ÁVH-sként és hírszerzőként rám tapadt, így akartam megszabadulni.”* – magyarázta lépését a HVG-nek.¹¹

1976-ban hazatért, s ezt követően a Magyar Kereskedelmi Kamara alkalmazásában álló „exügynök” 1981-ben bukott le; első fokon életfogytig tartó, másodfokon 15 évi szabadságvesztésre ítélték.

Halmi 1992-ben ítélete semmissé nyilvánítását kérte a Budapesti Katonai Bíróságtól, ám beadványát elutasították. Halmi Zoltán 1999. január 31-én hunyt el, halálának oka szívinfarktus. Hirtelen bekövetkezett haláláról több összeesküvés-elmélet született, közülük talán a legismertebb Rimmer elbeszéléséből derül ki.

Rimmer Gábor 1999. január 30-án barátaival egy étteremben vacsorázott, mikor evés közben rosszul lett. Másnap kivizsgáltatta magát, közölték vele, hogy szívinfarktuson esett át. Még ezen a napon értesült Halmi Zoltán haláláról, megdöbbenésére a halál oka szintén szívroham volt. A tragédia előtt tíz nappal ketten vettek részt egy tévéfelvételben. Rimmer elmondása szerint az adás előtt odament hozzájuk egy hölgy, és kávéval kínálta őket, amit mindketten elfogadtak. A furcsa haláleset kapcsán akkor a Magyar Hírlapnak egy neve elhallgatását kérő toxikológus elmondta: léteznek olyan úgynevezett „mikropelletek” (apró kapszulák), amelyek csak a gyomorba kerülés után napokkal kezdenek oldódni, és könnyűszerrel idézhetnek elő akár szívrohamot is.¹²

Belovai István

A férfi 1958-ban kezdte katonai pályafutását a Budapesti Őrezrednél. A sorkatonai szolgálat letöltését követően a seregnél maradt. 1962 nyarán került a Katonai Hírszerző Szolgálatához, ahol aztán a Mélységi Felderítő és Diverziós Századhoz osztották be. Egy szívizomgyulladás miatt azonban mégsem lett belőle ejtőernyős felderítő, 1963-ban a Tájékoztató Szolgálatnál kapott

¹⁰ <http://faktor.hu/faktor-kemkedos-idoket-elunk-interju-rimmer-gabor-volt-cia-kemmel> (Letöltés: 2018.06.13.)

¹¹ <http://hvg.hu/itthon/20050316kemugyek> (Letöltés: 2018.06.13.)

¹² <http://hirhatar.com/tovabbra-sem-segitenek-a-meg-eletben-levo-szabadsagharcosokon> (Letöltés: 2018.06.13.)

megbízást, és mivel beszélt olaszul, speciálisan az olasz arcvonalra küldték, feladata pedig a területéről érkező jelentések elemzése és értékelése volt. Később megtanult angolul is, így 1975 nyarától már az amerikai vonalon teljesített szolgálatot.

Ebben az évben egy igen magas hírszerzési értékű szigorúan titkos anyag került az asztalára. A dokumentum a 7. Amerikai Hadsereg Állandó Működési Szabályzata volt. Ekkor ismerte meg a Magyar Katonai Hírszerzés „Hóvirág” (1980-tól „Havasi Gyopár”) fedőnevű ügynökének adatait. Akkor csak annyit tudott, hogy egy jól szervezett kémbanda az USA Európában állomásozó V. hadtestéről közölt napi információkat a magyar hírszerzésnek, rajtuk keresztül pedig a szovjeteknek. Évekkel később derült csak ki, hogy a hadtest 8. gépesített hadosztályának titkos irodáján szolgálatot teljesítő amerikai őrmester, Clyde Lee Conrad és társai kémkedtek a magyaroknak, akiknek ezt a magyarok – Belovai információi szerint – dollármilliókkal honorálták.

A Conradék által Budapestre eljuttatott jelentések pontosan tartalmazták az V. hadtest védelmi sávjába telepített atomküzár teljes dokumentációját. Szerepeltek a telepítési koordináták, az aknák robbanási határértékei és egyéb fontos műszaki információk. A szovjetek kezére jutottak a NATO fegyveres erők kozmikus szigorúan titkos hadműveleti tervei is. Ez azt jelentette, hogy egy esetleges háborúban a szovjet csapatok gond nélkül hatoltak volna át az aknazáron és hajtottak volna végre manővereket. A NATO védekezési lehetősége pedig a minimálisra csökkent volna.

Belovai későbbi érvelése¹³ szerint ennek belátása után 1978-ban úgy döntött, hogy Magyarország védelme érdekében is, s hogy elébe menjen egy lehetséges atomháború kitörésének, értesíti Conrad tevékenységéről az amerikai kormányt. Az amerikaiak értesítése Magyarországról lehetetlen feladat volt, így egyetlen lehetőség maradt, külföldön próbálkozik.

Erre 1982 őszén kerülhetett sor, amikor családjával megérkezett Londonba, ahol katonai és légügyiattasé-helyettesként kezdte meg diplomáciai szolgálatát. Belovai István Londonban egy diplomáciai fogadáson talált alkalmat rá, hogy kapcsolatba kerüljön az USA légügyi és katonai helyettes attaséjával, és átadta „Hóvirág” anyagait. Szerinte vele egyidőben más is tájékoztatta a CIA-t Conradékról. Az amerikaiak ezek alapján buktatták le Clyde Lee Conradot – ő volt Hóvirág.

Belovait végül 1985. július 10-én, szerdán tartóztatták le. Éppen egy, a CIA által részére küldött csomagot (szaknyelven konténert) akart magához venni Kelenföldön, mikor a belügyi elhárítás letartóztatta. Belovai szerint lebukását árulásnak köszönhette. 1985 márciusában ugyanis Aldrich Hazel Ames, magas beosztásban lévő CIA-ügynök átállt a KGB-hez, s közölte, hogy a CIA hol helyezett el konténert egy magyar emberének.

Az elsőfokú tárgyaláson a katonai ügyész halált kért a vádlottra. Végül az 1986 januárjában zajló másodfokú tárgyaláson életfogytig tartó

¹³ BELOVAI 1998, 69.

fegyházbüntetésre, teljes vagyonekobzásra és pénzbüntetésre ítélte a hadbíróóság. Több mint öt évig volt politikai elítélt a Kozma utcai börtönben.

Göncz Árpád köztársasági elnök 1990-ben kegyelemben részesítette (Halmi Zoltánnal egyetemben), büntetésének hátralévő részét pedig öt év próbaidőre felfüggesztette. Belovai ezt követően az Egyesült Államokban telepedett le, ahol kitüntették.

Belovait 2000-ben Mádl Ferenc ismét kegyelemben részesítette és eltörölte a büntetett előlethez fűződő hátrányokat.

Belovai István kapcsán elengedhetetlennek tartom megemlíteni Mozsik Imre: *Washingtoni emberünk – Hírszerző voltam Amerikában* című, 1995-ben kiadott könyvét, melyben részletesen számol be többek közt Belovai esetéről.¹⁴ Belovai 3 évet vár a válaszáddal, majd 1998-ban megjelent 600 oldalas monográfiája.¹⁵ Történetét a Mozsik által leírtakra való „felelés” konstruálja. Kettejük polémiája nagyon érdekes végeredményt produkál, „kötelező” olvasmány mindkét munka azok számára, akik érdeklődnek a téma iránt.

Lehetséges okok felderítése

Mint ahogy a legtöbb dolog kapcsán elmondható, ebben az esetben sincs egyetlen koherens megoldás. A tanulmányom további részében a problémakört éppen ezért a lehető legtöbb szemszögből kívánom megvizsgálni, a legtökéletesebb választást megcélozva.

Kiindulópontként Hende Csaba – volt hadügyminiszter – Belovai Istvánnak címzett, 2000. június 26-án kelt válaszlevelét választottam. A továbbiakban a levél tartalmának ismertetésével igyekszem feltárni az igazságszolgáltatás álláspontját a témában.

Ezen levélben Hende utal a címzett szándékára, vagyis a teljes rehabilitációra, majd kifejti miért nem jogosult rá az érintett.

Jogi szempont

„Önnel szemben a Legfelsőbb Bíróság 1986. január 13. napján jogerőre emelkedett határozatával, az 1978. évi IV. törvény (Btk.) 147. §-ának (1) bekezdésébe ütköző, és a (2) bekezdésének a) és b) pontja szerint minősülő, államtitok tekintetében és kémszervezet tagjaként elkövetett kémkedés büntette miatt életfogytig tartó fegyházban végrehajtandó szabadságvesztést, 10 évi közügyektől eltiltást és teljes vagyonekobzást szabott ki.” írja levelében Hende.¹⁶

Az említett jogszabály kimondja; *„Aki idegen hatalom vagy idegen szervezet részére a Magyar Köztársaság ellen hírszerző tevékenységet végez, büntetett követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*

¹⁴ MOZSIK 1995.

¹⁵ BELOVAI 1998.

¹⁶ HENDE 2000.

(2) Aki az (1) bekezdésben meghatározott kémkedést szigorúan titkos! minősítésű nemzeti adat vagy nemzetközi szerződésben e minősítésű adatnak megfelelően külföldi minősített adat kiszolgáltatásával követi el, öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹⁷

Ezen Btk.-ban szereplő jogszabály alapján ítélték el Belovai Istvánt, és társait. Ezt részleteiben módosította az 1989. évi XXV. törvény, majd az 1993. évi XVII. tv. anélkül, hogy a kémkedés törvényi tényállását módosította volna. A módosító rendelkezések inkább a törvényi tényállás egyes elemeinek a pontosítására irányultak.

A továbbiakban jogi és köznapi értelemben is kifejti a rehabilitáció fogalmát, melyről összegezve megállapítja; *„rehabilitáció annak jár, akit törvénytelenül, illetve jogellenesen ítélték el, továbbá annak is, akinek elítélését utóbb semmissé nyilvánítottak”*, majd ezen értelmezés szerint igyekszik bebizonyítani, hogy alaptalan a kérelem.

A levél egyik központi eleme a semmisségi törvények ismertetése. Ezen törvények az 1989 utáni események alakulásában, és a rendszer stabilitásában játszottak fontos szerepet.

Mint ahogyan a részletes ismertetés is szemlélteti, a kémkedést a jogalkotók nem tekintették politikai jellegű bűncselekménynek, hiszen *egyik semmisségi törvény sem vonatkozik rá.*

Az 1988.évtől kiadott 4 közkegyelmi rendelkezés (1988. évi XX. tvr., 1989. évi XXXVII. tv., 1990. évi XXXIX. tv., és az 1991. évi V. tv.), noha mindegyike szabályozza az állam elleni bűncselekményt, a kémkedést nem érinti.

Hende indoklásába füzi, hogy „kifejejtése” a semmisségi törvényekből, és a közkegyelmi rendelkezésekből a kémkedés bűncselekményének jogi természetéből adódik. A kémkedés bűncselekményének törvényi tényállása tehát ideológiai indoktól független. *„A kémkedésre vonatkozó büntetőjogi rendelkezés nem az államcélakat, hanem a mindenkori államot magát védi.”¹⁸* A jog szempontjából érdemtelen részlet, hogy a tevékenység a rendszerváltás előtt vagy után valósult meg.

A miniszter kiemeli továbbá, hogy jogilag irrelevánsnak tart minden olyan kritikát, miszerint az 1989 előtti kémkedés szükségszerűen az akkori hatalmi berendezkedés ellen irányult, így jelenleg nem hogy veszélyt nem jelent a társadalomra, sőt történelmi távlatban ellentétes előjelet is kap. Erre jogtörténeti példaként hozza a Kúria egyik 1922-ben hozott ítéletét, miszerint elköveti az állam elleni bűncselekményt az, aki 1919-ben azért csatlakozik a román megszálló hadsereghez, mert ezáltal *„a vörös uralom letörésében akart részt venni”*.¹⁹

¹⁷ 1978. évi IV. tv. 147. §

¹⁸ HENDE 2000.

¹⁹ HENDE 2000.

A jogi szempontok áttekintéséhez fontos megemlíteni az ELTE Állam-és Jogtudományi Karának *Az állam elleni bűncselekményekre vonatkozó rendelkezések módosításáról* (1990) készített tanulmányát. Ezen tanulmányon keresztül feltárható a jogalkotó szándéka a rendszerváltást követően. Az írás bevezetésében a Btk. rendelkezéseinek sürgős módosítását szorgalmazza, mivel „a hazánkban eddig végbement, napjainkban végbemenő és a jövőben várható politikai, társadalmi és gazdasági folyamatok sajátossága, hogy szétfeszítik a hatályos alkotmány [1946.évi I. tv.] kereteit”.²⁰ A büntetőeljárás keretek módosítása tehát nem várhatta meg az új alkotmány megszületését, legfőképpen az állam elleni bűncselekményekre vonatkozó szabályok megreformálása tűnt szükségszerűen halaszthatatlannak. Ugyanakkor előrebocsájtják, hogy a sürgős reform csupán a hatályos szabályozás kritikájára és módosítására nyújt lehetőséget, az új alkotmány elfogadása után kerülhet majd sor átfogó újraszabályozásra. Ennek oka az akkori „két alkotmány közti állapot”²¹, hiszen a büntető jogi szabályozás nem indulhatott ki a szovjet mintájú alkotmány interpretációjából, ugyanakkor tekintettel kellett lennie az újonnan körvonalazódó politikai-, társadalmi-, gazdasági körülményekre, de mégsem vehette figyelembe azokat a tervezett jogintézményeket, melyek még nem is léteztek. Végül az akkor még csak tervezett alkotmány szellemében vizsgálta felül a meglévő szabályozást.²²

A jogi szempontok közé sorolhatók még a semmiségi törvények megalkotásának körülményei, melyekről Kahler Frigyes 2002-es munkájában írt.²³ A munka Dr. Horváth György veszprémi bíró 1989. június 11-én kelt, Dr. Kulcsár Kálmán igazságügyi miniszternek címzett levelével indít.²⁴

Az igazságügyi miniszternek címzett levél egyértelműen jelzi az igazságszolgáltatásban, a rendszerváltás évében már megfogalmazódó *igazságtételi szándékot*. Ezen szándékhoz kapcsolódott be az 1988-ban kezdődő semmiségi törvények megalkotásának folyamata. A munkából egyértelműen kivehető a politikum és a szakmai oldal között húzódó érdekellentét. A tényfeltáró bizottság feladatait meghatározó tervezetben a bizottság céljaként a következőket fogalmazták meg: „A társadalmi és politikai megújulás és kibontakozás, a kormányzat hitelének erősítése szükségessé teszi, hogy a szocialista társadalom négy évtizedét elemző munka keretében sor kerüljön azoknak a büntető ügyeknek a felülvizsgálatára, amelyekről nagy valószínűséggel feltételezhető, hogy koncepciós elemeket tartalmaznak.”²⁵ Fontos itt hangsúlyozni, a tervezet nem tartalmazta, hogy a vizsgálat milyen években keletkezett és milyen bűncselekmények miatt folytatott büntető ügyekre

²⁰ GYÖRGYI ET AL. 1990, 7.

²¹ GYÖRGYI ET AL. 1990, 4–13.

²² GYÖRGYI ET AL. 1990.

²³ KAHLER 2002.

²⁴ KAHLER 2002, 8–11.

²⁵ KAHLER 2005, 42.

terjedjen ki, a bizottság koncepciójában a „szocialista társadalom négy évtizede”²⁶ szerepelt. A kormányhatározatban ezzel szemben, a vizsgált időintervallum végét jelző időpontként 1963 szerepelt, gátat verve az azután keletkezett döntések felülvizsgálatára vonatkozóan. A törvényalkotási folyamat politikai meghatározottságát jelzi még, hogy a bizottságot a Minisztertanács kérte fel.²⁷

Jogi szempontból tehát a rehabilitáció igénye alaptalan. Sem a semmisségi törvények, sem a közkegyelmi rendelkezések és módosításai nem érintik a kémkedést, az ideológiai szempontok pedig kiesnek a szabályozás alól, lényegében az ebben a kérdésben hozott ítéletek jogilag teljes mértékben legitímnek tekinthetők.

A jövőre nézve jogi szempontból egyetlen lehetőség tűnik relevánsnak, annak megállapítása, hogy a szóban forgó bűncselekmények nem veszélyesek továbbra is a társadalomra. De ennek a folyamatnak az elindításához politikai akarat is szükséges.

Politikai vonatkozások

A titkosszolgálatok vizsgálatának feléledése mindig valamilyen nagy politikai megrázkódtatáshoz, rezsinváltáshoz köthető. Ebben a tekintetben az új hatalom, mint igazságosztó tetszeleg.

A rendszerváltás kapcsán teljesen jogosan hasonlóra számítunk, de ezzel szemben Magyarország az egyetlen olyan post-kommunista állam, amely nem fedte fel az ügynökök listáját, aktáit. Szándék szavakban létezik, tettek nem követik.

A Dunagate-botrány óta tudjuk, hogy az iratok majd 70%-át megsemmisítették a rendszerváltáskor.²⁸ Ehhez számos legenda fűződik, melyek jelen kutatás szempontjából nem relevánsak most. Ami viszont ebből következik, hogy a korszakra vonatkozó teljes adatállomány nem létezik, és nem is rekonstruálható.²⁹

Az 1970-es években a kommunista állambiztonsági szervek a korábbi papíralapú kartonok tartalmának egy részét elkezdtek mágnesszalagokra táplálni. 2017 márciusában ezen anyagokat nyilvánosságra hozták, melyből kiderült, hogy a korábbi feltételezések ellenére a szalagok neveken, címeiken kívül nem tartalmazzák konkrét tevékenységek leíratait, jelentéseket. A projektet végrehajtó NEB elnöke, Kiss Réka a vele készült riportban³⁰ szintén hangsúlyozza, hogy a feltárt anyagok a nevek tekintetében sem tekinthetők

²⁶ KAHLER 2005, 42–45.

²⁷ KAHLER 2005.

²⁸ BENEDEK 2015, 147.

²⁹ http://www.rev.hu/ords/f?p=600%3A2%3A%3A%3A%3A%3AP2_PAGE_URI%3Atanulmányok%2Frendszervaltas%2Frmj_oslo_hu (Letöltés: 2018.06.13.); RÉVÉSZ 2006.

³⁰ <http://www.origo.hu/itthon/20170316-a-nemzeti-emlekezet-bizottsag-elnok-szerint-csak-felrevisz-az-ugynoklista.html> (Letöltés: 2018.06.13.)

teljesnek, tehát a rendszerváltás időszakára nézve nem tartalmazzák a teljes hálózati nyilvántartást, egyrészt a számítógépes adatbázis készítésekor a kizárt, meghalt ügynökök adatait egyszerűen kihagyták belőle, másrészt egyértelműen dokumentálható,³¹ hogy rendszeresen töröltek adatokat.

A BM Csoportfőnökség III/III ügynöklistájának nyilvánosságra hozatala nagy előrelépést jelentett. A kedélyek lecsillapítása az információk „meglebegtetésével” valamilyen szinten megtörtént, de közel sem volt kielégítő. A hiányos dokumentációs-állomány, és az a tény, hogy a Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában továbbra is vannak szigorúan titkos, nem kutatható anyagok, melyek feltárásáról a titokgazda rendelkezik, megakasztja az előző rendszer ügyeinek teljes vizsgálatát, feltárását, de legfőképp lezárását. A fentebb említett NEB (Nemzeti Emlékezet Bizottsága) csupán javaslattevői joggal bír, és minden további anyagok nyilvánosságra hozatalával kapcsolatban támasztott igény érvényét veszti a titkok öréke akaratával szemben.

A nagy kérdőjel, mely mindebből kirajzolódik arra irányul, mi vezérli a titokgazdát titkainak megtartásában, és kit takar egyáltalán a „titok őre” megnevezés?

A '90-es évektől számos ellenzéki párt állította, hogy érdekében áll az elszámoltatás, az ügynöklisták nyilvánosságra hozatala, vagy éppen a rehabilitáció, de egyik politikai erő sem vitte végig az ügyet. Belovai könyvéből kiolvasható az SZDSZ részéről egy erős lobbitevékenység. Kőszeg Ferenc parlamenti képviselő pl. így nyilatkozott 1990-ben az Esti Hírlapnak „...a magyar hírszerzés nagyrészt a szovjet társszervezet fiókkintézménye volt. Aki a szovjet hírszerzésnek dolgozott nem árulta el a hazát? Nem, hiszen egy szisztéma részeként dolgozott. De mégis különös aránytalanság, hogy akik a birodalom érdekében kémkedtek, hazafiás cselekedetet hajtottak végre, most is megbecsülés övezi őket: ezredesek, vezérőrnagyok. Belovai, pedig a fegyházban ül, mert – úgymond – ártott a hazájának, veszélyeztette az európai biztonsági rendszert.”³² Ezen túlmenően más politikai erő nemigen foglalt állást a kérdésben.

Az Antall-kormány a társadalmi nyomás, és a leköszönő Németh-kormány ígéretét teljesítve, általános amnesztiát rendelt el 1990. június 16-án, azonban a közkegyelem – a Németh-kormány semmisségi törvényéhez hasonlóan – a kémkedésért elítélteket nem érintette.

Az ügymenet természetlensége minden bizonnyal abból adódik, hogy a jelenlegi politikai színtér szereplői közül nagyon sokan részesei voltak a „hálózati gépezetnek”. Így tehát konszenzus alapján mindenki hallgat, senkinek nem áll érdekében előéletének felfedése.

³¹ <http://www.hirado.hu/2017/03/12/ugynoklista-meg-89-90-ben-is-toroltek-adatokat-a-magnesszalagokrol/> (Letöltés 2018.06.13.)

³² BELOVAI 1998, 508.

A korábban említett NEB elnökével, Kiss Rékával készített riportban³³ az elnök hangsúlyozza, hogy hatalmas szakadék tátong a beszerző és beszerzett szerepének megítélése között. Az előző rendszert jellemző permanens ellenségkép, a veszélyeztetettség érzetének fenntartása, és a fék nélkül működő szervezettel kiegészült kétoldalú félelem szinte kikerülhetetlenné tette a beszerzést. Illetve a Medgyessy-botrány ráébresztette az akkori közvéleményt arra, hogy a szolgálatokkal együttműködő személyek nem mindegyike „ügynök”, s így megítélésük is árnyaltabb, nem lehet reflex-szerű. Ez valamilyen szinten igazolást ad, felmenti az érintetteket, de a közvélemény sajnos nem ilyen megbocsátó, a tapasztalat ellenére a gyakorlat mégis a „reflex” maradt.

Az elszámoltatás kérdése határozottan *zéró összegű játszma*. Huzamosabb időre megrekesztené az állam működését, és rengeteg „áldozata” lenne. A hatalom felismerve ezt a tényt, válaszúthoz érve, tudatosan döntött úgy, vállalja a hallgatását övező kritikákat, a botránykeltést, a sárdobálást, miközben megszakítás nélkül működik tovább.

Titkosszolgálat szempontja

A titkosszolgálatok vezetői gyakran érvelnek azzal – jogosan –, hogy a múlt ügyeinek feltárása, a „NATO-kémek” ügyeinek újratárgyalása, a rehabilitálás aktusa demoralizálná a jelenlegi magyar felderítést, bomlasztaná a társadalmi bizalmat, és rontaná a harci szellemet. Ez a félelem pedig attól válik valóssá, hogy a szolgálatok személyi állományának 40–60%-át ma is az előző rendszerből áthagyományozott személyek adják.³⁴

Ahhoz viszont, hogy ezt megértsük, el kell játszani a gondolattal, mi lett volna, ha másképp alakul.

Az Antall-kormánynak hatalomra jutása után igen hamar több kihívással kellett szembenéznie a titkosszolgálatokkal kapcsolatosan. Az egyik a titkosszolgálatok eredményessége és a demokratikus ellenőrzés közötti egyensúly megtalálásában, a másik kihívás pedig a bipoláris világrend végével megjelenő posztbiztonsági kihívásokban³⁵ (szervezett bűnözés, terrorizmus, drog-csempészet, illegális migráció stb.) jelentkezett. Ebben a helyzetben a kormány válaszúthoz érkezett. Felvállalja-e, hogy a Németh-kormány alatt a volt állambiztonságból létrehozott szolgálatokat továbbműködteti, és gyorsan reagál az újfajta kihívásokra – melyek globális, regionális szinten és az ország belső életében egyaránt jelentkeztek –, vagy feloszlatja a szolgálatokat, majd teljesen újakat hoz létre új személyi állománnyal.

A volt szocialista országok többségében a második utat választották. Ennek előnye, hogy az új szervezet a megszakadt folytonosság miatt semmiképpen sem hozható kapcsolatba a múlt rendszerrel, elkerülhetők az ezzel kapcsolatos

³³ <http://www.origo.hu/itthon/20170316-a-nemzeti-emlekezet-bizottsag-elnoke-szerint-csak-felrevisz-az-ugynoklista.html> (Letöltés: 2018.06.13.)

³⁴ RÉVÉSZ 2012, 15.

³⁵ NÉMETH – VARGA 2002, 5–7; RÉVÉSZ 2012, 236–251.

botrányok, a zsarolhatóság. Hátránya azonban jelentős, mivel az alapoktól kell felépíteni egy új szervezetet, kialakítani a struktúrát, kinevelni új titkosszolgálati szakembereket. Még külföldi segítséggel is évekig tarthat a folyamat.

A megoldást illetően a pártok véleménye megosztott volt. Az MDF és a többi kormánypárt az első utat támogatták, míg főleg az SZDSZ részéről lehetett ellenhangokat hallani ezzel kapcsolatban.

Végül a második elképzelés valósult meg, azonban annyiban kompromisszumos megoldás született, hogy 1990 augusztusában-szeptemberében, majd az IH és NH esetében 1991 decemberében új vezetőket állítottak a szervezetek élére, és több embert elbocsátottak.

A rövid „közjáték” után, amelyet a Dunagate-botrány jelentett, követve a nyugati példát, a demokratikus ellenőrzés megoldására az 1990-es választásokat követően megszületett az 1990. évi X. tv., melynek révén az Országgyűlésben megalakult a Nemzetbiztonsági Bizottság, illetve létrehozták a Titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszteri posztot. De lényegi előrelépést az 1995-ös Nemzetbiztonsági tv. hozott csak igazán, mely igyekezett megteremteni a Magyar Köztársaság számára egy magabiztosan, és hatékonyan működő, ugyanakkor az állampolgárok jogait figyelembe vevő és tiszteletben tartó nemzetbiztonsági struktúra kereteit.

Összességében elmondható, hogy egy gyorsreakciót követelő helyzetben a gyorsabb, talán a könnyebb utat választotta az akkor aktuális hatalom. Utólag könnyebb bölcsőbbnek lenni, de egy biztos: mindkét út egyaránt bírt előnnyel és hátránnyal.

Ügymenet sajátosságának koncepciója

A hírszerzés az ideológiai és politikai harc speciális területe volt a szocializmus évtizedeiben. A társadalom egészét behálózta, félelmet keltett, melyet a propaganda eszközeivel igyekeztek enyhíteni, valamilyen ellenségkép felé háritani.

A kémperek egyik funkcióját éppen a diktatúrát igazoló ellenségkép kialakításában kereshetjük. A koncepciók perek leggyakrabban emlegetett vádja éppen az „imperialista kém” volt, mely segítségével az éppen útban lévő személyt távolították el.

A totális ellenségkép koncepciójában az „imperialisták ügynökei” az állam ellen, a társadalom ellen, az egyszerű ember ellen vétett, s vált a Magyar Népköztársaság árulójává.

A társadalom ezen veszedelmes elemei ellen nem lehetett helye „jogászkodásnak”, jogállami büntetőgyakorlatnak.

A büntetőjoggal való visszaélés, a koncepciók perek szovjet példa szerinti alkalmazása, és a büntetőjogi fogalmak politikai fogalmakkal való helyettesítése Magyarország szovjet megszállásával egyidejűleg vette kezdetét³⁶. A kihirdetett

³⁶ KAHLER 2005, 11–13.

törvény védte az alapjogokat, de a garanciák semmit sem jelentettek a hatalom szolgálatába hajtott büntetőgyakorlat számára.

Kahler Frigyes *Jogállam és diktatúra* című könyvében foglalkozik a koncepciós perek általánosnak tekinthető tendenciáival. Itt leírja, hogy az eljárás legtöbb esetben pártmegbízás alapján ment végbe. A bizonyítás eszközeit tekintve technikai, emberi erőforrásokat nem sajnálva igyekeztek rábizonyítani az érintette bűnösségét.³⁷

A *Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában* foglalt előírásokkal szemben – melyet Magyarország 1976 óta nemzetközi szerződésben vállal – az ún. „NATO-kémek” ügyében az ítéletet nem a nyilvánosság előtt hirdették ki, hanem *zárt ajtók mögött*, illetve az érintettek letartóztatásukat követően nem kérhettek fel szabadon ügyvédet önmaguk képviselőjére, hanem egy előre megírt listáról választhatták védőjüket. A listán pedig ún. „duplanullás ügyvédek” voltak, akikben megbízott a rezsim. Későbbi beszámolókból kiderül, hogy a védőügyvédek nem az érintett számára legenyhébb büntetést elnyerésében voltak motiváltak, hanem további kérdéseket szegeztek ügyfelükhöz, faggatták őket, mégpedig azzal a céllal, hogy minél több mindent bizonyíthassanak rájuk.³⁸

Belovai beszámolójából kiderül, a letartóztatását követően a gyanúsítottat számos módon próbálták megtörni, megalázni, hogy minél hamarabb értékes vallomáshoz jussanak. Ahhoz, hogy minél több információt szerezzenek, a cellákat bekamerázták, lehallgató-készülékkel szerelték fel, illetve cellatársként beszerveztek egy úgynevezett „téglát”, aki a saját büntetőügyének előrébbvitelére céljából rendszeresen jelentett. A bizonyítási eljárás célja nem az igazság keresése és megtalálása, hanem egy kvázi vallomás megszerzése volt, bármilyen eszközzel. A rendőrök továbbá az eljárás során elkötelezett személyeket alkalmaztak hatósági tanúként, ügyvédként, ügyészként, népi ülnökként, orvosként. A jegyzőkönyvbe kerülő adatok *önkéntes szelekciós* folyamaton mentek keresztül, csak a rendőrök által használhatónak vélt információk kerültek végül bele, illetve maguk is előszeretettel egészítették ki azt. A tárgyalási szakban felvett jegyzőkönyvi anyag szintén ilyen szűrőn ment keresztül.³⁹ Az imént felsoroltak csupán egy részét képezik azoknak a visszasságoknak, amelyek az ilyen típusú ügyeket rendszerint jellemezték.

Összességében elmondható tehát, hogy a nagyészt jelenleg is hatályos jogszabályok alapján ítélték el őket, az eljárás részleteiből mégis egy jogi és erkölcsi értelemben is *kétes ügymenet* rajzolódik ki. Szinte az összes érintett ügyében koncepciós perben jártak el, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában foglalt elvek egyértelmű megsértésével. Az ilyen jellegű perek újratárgyalása, jogorvoslata viszont, mivel az akkori jogszabályok jelenleg

³⁷ KAHLER 2002.

³⁸ KAHLER 2005, 9–65.

³⁹ BELOVAI 1998, 359–411.

is hatályosak – az ítélet tehát a rendszerváltás utáni jogrendben is legitim –, értelmetlen vállalkozásnak tűnik.

Konklúzió

A sajtó, a politika, a közvélemény szívesen gyárt dichotómiákat az elé kerülő témakörök kapcsán; mindig van jó és gonosz, ugyanakkor a tanulmány végére be kell látnom, erre az ügyre nem létezik generális megoldás.

Magyarország esetén sajátos helyzettel találkozunk. Közép-Európában szinte az összes posztkommunista államban már évekkel ezelőtt rendezték azoknak a politikai elítélteknek, üldözötteknek a sorsát, akiket a jelenlegi szövetséges NATO-tagállamok javára végzett hírszerzés vagy annak feltételezése miatt elítéltek. Lengyelországban Rychard Kuklinski ezredest, Romániában Ion Mihai Pacepa tábornokot, a hírhedt Securitate Egyesült Államokba emigrált tábornokát is rehabilitálták.

A történelmi válaszut előtt az aktuális hatalom úgy döntött, nem oszlatja fel a titkosszolgálati állományt, a múlt ügyeit pedig nem lebegteti. Ez akkor gyors reakcióképességet eredményezett a bipoláris világrend megszűnésével jelentkező új kihívásokra, de hosszútávon egy feszült, és sok szempontból meddő helyzetet generált.

A feszült helyzet a társadalom és a titkosszolgálatok között tátongó bizalmi szakadékból adódik, melyet csupán elmélyít a média botránykeltő-gyakorlata. A továbbiakban a feszültség mérséklése, a hatékonyabb működés, és a biztonságérzet megteremtése érdekében elengedhetetlen az egységes titkosszolgálati kommunikációs-stratégia kidolgozása, az információs vákuum feloszlata.

Az érintettek büne a rendszerváltás, a NATO- és EU-csatlakozás után már nem tekinthető veszélyesnek a társadalomra nézve, ugyanakkor nem kétséges, a perújrafelvétel, az ügyek és iratok leporolása, nyilvánosságra hozatala sokakat – több száz politikust, ügyészt és hadbíró – kellemetlen helyzetbe hozhatna⁴⁰. Ebből adódóan nem gyülekezik a rehabilitáció kérdése mögött politikai akarat, amely elindíthatná a koncepciók peres újratárgyalásához hasonló folyamatot. Márpedig a jog számára az ideológiai tényező irreleváns, így kellő jogalkotói beavatkozás nélkül nem várható előrelépés, a hatályos jogszabályok változatlanlansága miatt nincs helye fellebbezésnek sem. Kérdéses azonban, hogy a jelenlegi jogi szabályozás a titkosszolgálatok tekintetében meddig képes megfelelő kereteket biztosítani a nemzetközi környezet változásainak, és kielégíteni az időközben felmerülő igényeket.

Olybá tűnik, hogy belső készletéből csak évtizedek múltán, egy esetleges generációs megújulás bekövetkeztével várható előrelépés az ügyben. Továbbá felmerülő kérdés, hogy ezzel együtt bekövetkezik-e valaha eo ipso a múlttal való

⁴⁰ SZEMENYEI 2014.

teljes leszámolás, a korábbi ügyek nyilvánosságra hozatala, vagy ennek elmulasztása örökérvényű, visszafordíthatatlan következményekkel járt.

A vizsgálatom folyamán feltárt információk alapján azt gondolom, hogy a téma körül kialakult viták természetlenek bizonyulnak, és leginkább konzerválják – olykor elmélyítik – a szolgálatok és a társadalom közti szakadékot. Meglátásom szerint a hatékony működés szempontjából legideálisabb megoldást a problémakörön való felülemelkedés, és a továbblépés jelentené.

Irodalom

BELOVAI 1998 = Belovai István: *Fedőneve: Scorpion*. Budapest 1998.

BENEDEK 2015 = Benedek Márta: A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége a nyilvánosság tükrében az elmúlt évtizedben. *Szakmai Szemle* 2015/3 (2015) 137–162.

BESENYŐ 2009 = Besenyő János: A nemzetbiztonsági szolgálatok honlapjának elemzése. *Szakmai Szemle* 2009/2 (2009) 196–204.

DEZSŐ 2005 = Dezső András: Felkutattuk a kémkedésért elítélteket (dokumentumok) *HVG* 2005. március 17.; http://hvg.hu/itthon/20050316_kemugyek (Letöltés: 2017.12.02.)

FRICZ TAMÁS 2017 = Fricz Tamás: Ügynöklistákkal dobálóznak. *Mandiner* 2017.március 9.; http://mandiner.hu/cikk/20170309_fricz_tamas_ugynoklistakkal_dobaloznak (Letöltés: 2018.06.13.)

GYÖRGYI ET AL. 1990 = Dr. Györgyi Kálmán – Dr. Kónya Imréné – Dr. Margitán Éva: *Az állam elleni bűncselekményekre vonatkozó rendelkezések módosításáról. A jogi felelősség-és szankciórendszer elméleti alapjai*. Budapest 1990.

HECKER 2017 = Hecker Flórián: Nincs olyan, hogy teljes ügynöklista. *Origo* 2017. március 17.; <http://www.origo.hu/itthon/20170316-a-nemzeti-emlekezet-bizottsag-elnoke-szerint-csak-felrevisz-az-ugynoklista.html> (Letöltés: 2018.06.13.)

HENDE 2000 = Hende Csaba egykori hadügyminiszter 2000. június 26-ai dátummal kelt Belovai Istvánnak címzett válaszelevele.

IZSA 2009 = Izsa Jenő: *A titkosszolgálatok tevékenységének általános jellemzői, ellenőrzésük és irányításuk kérdései*. *Szakmai Szemle* 2009/2 (2009) 5–19.; http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2009_2_szam.pdf (Letöltés: 2017.12.02.)

KAHLER 2002 = Kahler Frigyes: *A semmisségi törvények*. (Büntetőjogi tanulmányok III.) Budapest 2002.

- RÉVÉSZ 2010 = Révész Béla: Az állambiztonság a nemzetbiztonságban: a titkos szolgálati átalakulás. *De iurisprudentia et iure publico – Jog-és politikatudományi folyóirat* IV.évf. 3–4.szám (2010) 1–16.; <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2010-3-10.pdf> (Letöltés: 2017.12.02.)
- RÉVÉSZ 2012 = Révész Béla: Források a titkosszolgálatok politológiai vizsgálatához. JatePress Szeged,2012.
- Semmisségi törvények (1989. évi XXXVI. tv.; 1990. évi XXVI. tv.; 1990. évi XXVIII. tv.; 1992. évi XV. tv.; 2000. évi. CXXX. törvény)
- SZEMÁN 2016= Szemán László: Nem értem, mit vétettem én a hazámnak. *Magyar Nemzet* 2016. április 9.; <https://mno.hu/belfold/nem-erтем-mit-vetettem-en-a-hazamnak-1336766> (Letöltés: 2017.12.02.)
- SZEMENYEI 2014 = Szemenyei-Kiss Tamás: A hatalomváltás legtitkosabb aktája. *Hírhatár* 2014. december 30.
- SZÜCS – SOLTI 2014 = Szücs Péter – dr.Solti István: A magyar nemzetbiztonsági szféra és a nyilvánosság. *Nemzetbiztonsági Szemle* 2014/2 (2014) 72–92.; http://epa.oszk.hu/02500/02538/00003/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2014_02_072-092.pdf (Letöltés: 2017.12.02.)
- TÓTH 2002 = Tóth Szabolcs Töhötöm: Kémek akik szerettek minket. *Magyar Nemzet* 2002. június 22.; https://mno.hu/migr_1834/kemek-akik-szerettek-minket-792279 (Letöltés: 2017.12.02.)

The perception and criminal character of espionage in the decades after the change of regime, with special regard to the legal and political relevance of rehabilitation

SZABINA MERCÉDESZ SÜLI

The revival of monitoring in reference to intelligence services is always a matter of great political shock or change of regime. In most cases the new political elite's tool for self-legitimizing is to expose the forebears of the predecessors, reviving its corrupt, evil cruel traits. In this regard the new power appears as the 'warrior of justice', as the 'byword of moral good'.

Related to the change of system, – quite rightly –, we expect something similar. However in the case of Hungary the general practise seems more different. Besides of the success libertine scandal of Hungarian press, and the voter-bait practise of political opposition, we can declare that Hungary is the only one post-communist state where the reckoning of the ambiguous cases of the previous system have not happened yet.

In my discourse I'm searching the answers for one exact questions: *The change of regime why has not given az opposite meaning for the assessment of „NATO-spies” and the rehabilitation in their case why could not have happened?* After presentating some well-known press-up stories, I attempt to answer my question by considering the aspects of law, policy, secret services and the characteristic of specific legal treatment.